

Kiezen voor bewegen, sport en maatschappij als examenvak (1)

Welke motieven hebben leerlingen om te kiezen voor het keuze-examenvak Beweging, Sport en Maatschappij (BSM)? Bestaan er verschillen tussen jongens en meisjes, havo en vwo leerlingen en leerlingen die eerder in de onderbouw de sportklas volgden? Het afgelopen jaar zijn hiernaar twee onderzoeken gedaan met het doel om scholen meer inzicht te geven in de beweegredenen van leerlingen om te kiezen voor BSM. Het artikel bestaat uit twee delen. In dit deel gaat het over de motieven en resultaten en in het tweede deel staan de typen motieven, discussie, conclusies en de aanbevelingen voor de scholen centraal.

TEKST HILDE BAX EN ERIC SWINKELS

Op de website staat het complete artikel (deel 1 en 2) inclusief alle tabellen en bijlagen

In Amsterdam en omgeving waren vijf BSM-convenantscholen¹ betrokken met 1085 leerlingen. Ook in het landelijk BSM-netwerk van sport-actieve scholen² is het onderzoek uitgevoerd met 879 leerlingen. In het totaal deden 1964 leerlingen mee. De resultaten van beide onderzoeken zijn afzonderlijk verwerkt en deze werden respectievelijk in het voorjaar en het najaar van 2018 uitgevoerd.

uit de samenleving over de pedagogische en maatschappelijke opdracht van het onderwijs moeten serieus genomen worden (Bax, 2010).

De laatste decennia komen er steeds meer scholen voor voortgezet onderwijs die zich profileren met een sportprofiel (Bax 2010; Bax, 2012). In de onderbouw kunnen leerlingen kiezen voor een sportklas, gekenmerkt door meer lessen bewegen & sport per week en meer deelname aan sportactiviteiten, ook buiten de reguliere lestijd (Haverkamp & Van Mossel, 2016). In de bovenbouw hebben leerlingen in de gemengde- en theoretische leerweg van het vmbo de mogelijkheid om LO2 te kiezen. Op de havo/vwo-scholen kunnen leerlingen vaak kiezen voor het keuze-examenvak Beweging, Sport en Maatschappij (BSM). De teller staat inmiddels op meer dan 200 scholen waar dit keuze-examenvak gegeven wordt (Swinkels, 2018). De doelgroep betreft leerlingen die een ruim voldoende bewegingsvaardigheid hebben en het regelen van bewegingssituaties interessant vinden. Het leidend principe van BSM is 'het kunnen kiezen, arrangeren en begeleiden van bewegingssituaties voor zichzelf maar vooral voor anderen' (Klein Lankhorst, Bax 2010, p. 44).

“Maak bewegen op elke onderwijsinstelling vanzelfsprekend...”

Sporten en bewegen hoort vanzelfsprekend onderdeel te zijn van het onderwijs dat erop gericht is leerlingen te kwalificeren (voorbereiden op werk of vervolgopleiding), te socialiseren (leren omgaan met elkaar) en te vormen (persoonsvorming). Een kind dat tijdens sport- of spelactiviteiten bewegingsvaardigheden opdoet, leert tegelijkertijd over gedragsnormen en -waarden binnen een groep, krijgt meer zelfvertrouwen, leert leeftijdsgenoten vanuit uiteenlopende achtergronden kennen en ontwikkelt verantwoordelijkheid voor haar of zijn handelen.” (Nederlandse Sportraad, Onderwijsraad & Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, 2018, p.21).

Onderwijs neemt een centrale plaats in binnen de samenleving en wordt beschouwd als een investering in de toekomst. De samenleving verandert in hoog tempo en het onderwijs wordt steeds belangrijker als socialisatie-instituut. De school is hoogstwaarschijnlijk de beste plaats om bewegen en sport te promoten bij jonge mensen. Van scholen wordt verwacht dat zij hun doen en laten kunnen verantwoorden aan derden. Het is evident dat de vakwereld oog moet hebben voor de (gerechtvaardigde) verwachtingen en wensen uit de samenleving met betrekking tot bewegen & sport (B&S) op school. De school levert immers een bijdrage aan de opvoeding van kinderen. Geluiden

Motivatie kan beschouwd worden als mogelijkhedenvoorwaarde voor het leveren van prestaties. Deci & Ryan (2000a) onderscheiden a-motivatie, diverse soorten extrinsieke motivatie (externe regulatie, geïntrojecteerde regulatie en geïdentificeerde regulatie) en intrinsieke motivatie. Bij extrinsieke motivatie komen de drijfveren meer of minder van buiten de persoon. Bij intrinsieke motivatie komt het verlangen vanuit de persoon zelf, van binnenuit.

▲
*BSM betekent
zelf regelen*

Naar de motieven van leerlingen om voor een specifiek keuze-examenvak in de bovenbouw van havo of vwo te kiezen is nog weinig onderzoek gedaan. Wat beweegt leerlingen om te kiezen voor het examenvak Bewegen Sport en Maatschappij (BSM)? Bestaan er verschillen tussen jongens en meisjes, havo- en vwo-leerlingen en leerlingen die eerder in de onderbouw de sportklas volgden?

Negen motieven om te kiezen voor BSM in de bovenbouw

Voor het verzamelen van gegevens met betrekking tot de motieven van leerlingen om wel/niet te kiezen voor BSM als keuze-examenvak is gebruik gemaakt van twee vergelijkbare digitale schriftelijke vragenlijsten. Bij het ontwikkelen van de vragenlijsten, voor leerlingen uit klas drie en de bovenbouw, werd een vragenlijst naar de motieven voor aardrijkskunde (Terhorst, 2014) gemodificeerd. De vragen kregen vorm in negen stellingen en daarbij werd een vijfpunt Likertschaal gebruikt.

Aan het onderzoek in Amsterdam en omgeving deden in totaal 1085 leerlingen mee, waarvan er 491 (45%) uit de onderbouw en 594 (55%) uit de bovenbouw kwamen. De onderbouwgroep bestond uit 230 jongens (47%) en 260 meisjes (53%). De bovenbouw bestond uit 272 jongens (46%) en 321 meisjes (54%). Van de gehele bovenbouw hebben 194 leerlingen (33%) BSM in het profiel gekozen. Van deze 194 leerlingen zijn er 111 jongens (57%) en 83 meisjes (43%) met BSM.

In klas drie verwachten 148 leerlingen (30%) dat ze BSM gaan kiezen, onderverdeeld in 88 jongens (18%) en 60 meisjes (12%). Van de

onderbouwleerlingen zaten er 64 leerlingen (13%) in een sportklas, 38 jongens (60%) en 25 meisjes (40%). Het volgen van een sportklas was op drie van de vijf sport-actieve scholen in Amsterdam en omgeving mogelijk.

Zie op de site Tabel. 1A Overzicht deelnemers onder- en bovenbouw Amsterdam en omgeving

Aan het landelijk onderzoek deden in totaal 879 leerlingen mee, waarvan er 315 (36%) uit de onderbouw en 564 (64%) uit de bovenbouw kwamen. De onderbouwgroep bestond uit 141 jongens (45%) en 171 meisjes (55%). De bovenbouw bestond uit 242 jongens (43%) en 321 meisjes (57%). Van de gehele bovenbouw hebben 370 leerlingen (66%) BSM in het profiel gekozen. Daarvan volgen 236 leerlingen de havo (65%) en 129 (35%) het vwo. De groep die koos voor BSM in de bovenbouw bestond uit 177 jongens (48%) en 188 meisjes (52%). Daarvan volgden 112 (31%) leerlingen in de onderbouw de sportklas en 253 leerlingen niet (69%).

Zie op de site Tabel. 1L Overzicht deelnemers onder- en bovenbouw landelijk BSM-netwerk

De uitkomsten waarin de vraag centraal stond wat de redenen voor leerlingen, uit de onderbouw en de bovenbouw, zijn om BSM te kiezen als keuze-examenvak, worden hieronder in de tabellen weergegeven, vanuit een vijfpunt Likertschaal. Sommige daarvan verwezen meer naar intrinsieke motivatie en andere meer naar extrinsieke motivatie. Het gaat om de stellingen: (1) ik vind LO makkelijk (intrinsiek), (2) ik vind LO interessant (intrinsiek), (3) de manier van lesgeven bij LO vind

ik afwisselend (intrinsiek), (4) de mentor raadt/raadde mij BSM aan (extrinsiek), (5) de gemiddelde cijfers die ik voor LO haal zijn 8 of hoger (intrinsiek), (6) mijn ouders vinden BSM een belangrijk vak (extrinsiek), (8) van mijn vrienden kiest iedereen BSM/van mijn vrienden heeft iedereen BSM gekozen (extrinsiek), (9) ik denk dat BSM voor mijn vervolgopleiding zinvol is (extrinsiek). Er is één stelling 'de docenten leggen lessituaties tijdens LO duidelijk uit' in de verdeling intrinsiek-extrinsiek buiten beschouwing gelaten. Deze bewering werd door alle groepen hoog gescoord (tenminste 3,7) en er werden geen verschillen tussen de diverse groepen gevonden.

Zie op de site Tabel 2A: Hoeveel invloed heeft deze uitspraak op je keuze voor BSM in je profiel, Adam e.o.?

Tussen jongens (38) en meisjes (25) die in de onderbouw de sportklas volgen (64) werden geen verschillen gevonden wat betreft hun motieven om BSM in de bovenbouw te kiezen. Tussen havo- en vwo-leerlingen scoorden havo-leerlingen alleen hoger voor het cijfermotief (ik haal meestal 8 of hoger). Verder werden er geen significantie verschillen gevonden tussen havo en vwo leerlingen uit de onderbouw.

Zie op de site Tabel 3A: Hoeveel invloed had deze uitspraak op je keuze voor BSM in je profiel, Adam e.o.?

In de bovenbouw kozen 194 (33%) van de 594 leerlingen BSM. Daarvan volgen 140 leerlingen de havo (73%) en 54 (27%) het vwo. De groep die koos voor BSM in de bovenbouw bestond uit 111 jongens (57%) en 83 meisjes (43%). Daarvan volgden 90 (47%) leerlingen in de onderbouw de sportklas (dit was mogelijk op drie van de vijf scholen) en 104 leerlingen niet (54%). Er werden tussen leerlingen die in de onderbouw wel/niet de sportklas volgden diverse verschillen gevonden voor de keuze van BSM. De sportklasleerlingen scoorden hoger op de motieven 'ik vind BSM interessant', 'de gemiddelde cijfers die ik voor LO haalde waren 8 of hoger', 'mijn ouders vinden BSM een belangrijk vak' en 'de docenten leggen de lessituaties tijdens BSM goed uit'. Tussen havo- en vwo-leerlingen lijken er geen verschillen te bestaan. Tussen jongens en meisjes zijn alleen de motieven 'ik vind BSM makkelijk' en 'van mijn vrienden heeft iedereen BSM gekozen' significant verschillend. De jongens scoorden op beide redenen hoger dan de meisjes.

De uitkomsten van het landelijk BSM-netwerk van sport-actieve scholen staan in de volgende tabellen vermeld. Wederom gaat het om de vraag wat de redenen voor leerlingen, uit de onderbouw en de bovenbouw, zijn om BSM te kiezen als keuze-examenvak.

Zie op de site Tabel 2L: Hoeveel invloed heeft deze uitspraak op je keuze voor BSM in je profiel, landelijk BSM-netwerk?

Tussen de leerlingen van de sportklassen en reguliere klassen bestaat er geen verschil voor de stellingen 'de manier van lesgeven bij LO vind ik afwisselend' en 'de docenten leggen de lessituaties tijdens LO duidelijk uit'. Voor alle andere stellingen scoren de leerlingen uit de sportklassen hoger. De havo leerlingen scoren hoger op de stellingen 'ik vind LO interessant', 'de mentor raadt mij BSM aan' en 'ik denk dat BSM voor mijn vervolgopleiding zinvol is'. De jongens scoren hoger dan de meisjes op twee stellingen 'ik vind LO makkelijk' en 'de gemiddelde cijfers die ik voor LO haal zijn 8 of hoger'.

Er is één stelling 'de docenten leggen lessituaties tijdens LO duidelijk uit' in de verdeling intrinsiek-extrinsiek buiten beschouwing gelaten

Tussen jongens (37) en meisjes (53) die in de onderbouw de sportklas volgen (totaal 90 leerlingen) werd alleen bij de stelling 'ik vind LO interessant' een significant verschil gevonden. De meisjes scoorden met 3,96 hoger dan de jongens 3,46 ($p=0,01$). Voor de andere motieven werden geen verschillen gevonden. Tussen havo- en vwo-leerlingen uit de sportklas scoorden havo-leerlingen met 2,80 hoger dan vwo-leerlingen 2,25 wat betreft de vervolgopleiding ($p=0,02$). Verder werden er geen significantie verschillen gevonden tussen havo- en vwo-leerlingen uit de sportklassen.

Zie op de site Tabel 3L: Hoeveel invloed had deze uitspraak op je keuze voor BSM in je profiel, landelijk netwerk?

Er werden tussen leerlingen die in de onderbouw wel of geen sportklas volgden enkele verschillen gevonden voor de keuze van BSM in de bovenbouw. De sportklasleerlingen scoorden hoger op het motief 'van mijn vrienden heeft iedereen BSM gekozen'. Tussen havo en vwo leerlingen scoren de havo-leerlingen hoger op het motief 'ik denk dat BSM voor mijn vervolgopleiding zinvol is'. Tussen jongens en meisjes scoren de meisjes hoger op het motief 'ik vind BSM interessant' en de jongens op de motieven 'de gemiddelde cijfers die ik voor LO haal zijn 8 of hoger' en 'van mijn vrienden heeft iedereen BSM gekozen'.

In het tweede deel wordt nader ingegaan op de intrinsieke en extrinsieke motieven om voor BSM als keuze-examenvak te kiezen. Ook worden de resultaten vergeleken met verwachtingen vanuit andere onderzoeken.

¹ De vijf sport-actieve BSMconvenantscholen die participeerden in het onderzoek waren: het Amstelveen College, het Caland Lyceum, Het Schoter, Pascal College en Sancta Maria. Met dank aan de studenten die aan het onderzoek werkten: Simone Commandeur, Paula, Wattel, Demi Aussems, Fabiënne Kerkhoff, Maurice ten Hoope en Tessa van der Zee.

² Vanuit het landelijk netwerk deden twee scholen uit het noorden mee en verder ook één school uit het oosten, het westen, het zuiden en het midden van het land.

Hilde Bax is hogeschoolhoofddocent aan de Amsterdamse ALO en Eric Swinkels is onderwijsadviseur bij de KVLO en de SLO en werkzaam op het Twickel College in Hengelo.

Foto

Anita Riemersma

Contact

*h.h.t.bax@hva.nl,
eric.swinkels@kvlo.nl*